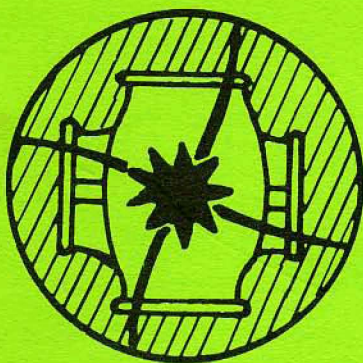

de zelfzwichter 15

verenigingsorgaan van de

VRIENDEN VAN DE

GRONINGER MOLENS

DE ZELFZWICHTER nr. 15

Augustus 1979

Redactie: B. Jongsma te Groningen en
Henk Epskamp te Ezinge.

Redactieadres: postbus 213, 9700 AE Groningen

Dit is het adres voor alle post, bestemd voor de vereniging van Vrienden v.d. Groninger Molens, en voor de stichting Groninger Molenvrienden.

=====

De Zelfzwichter, het orgaan van de vereniging van Vrienden van de Groninger Molens en van de stichting Groninger Molenvrienden, verschijnt 4 keer per jaar.

Doel van de vereniging is:

De bevordering en het behoud en in werking houden van de in de provincie Groningen aanwezige molens, een en ander in de meest uitgebreide zin genomen, en al hetgeen daarmee in de ruimste zin verband houdt of daaraan bevordelijk kan zijn; bovendien het streekeigen karakter, zoals zelfzwichting, op de molens te behouden. (Art. 2 van de statuten).

U kunt lid worden van de "Vrienden van de Groninger Molens" voor een contributie van minimaal fl. 15,-- per jaar.

Het postgironummer van de penningmeester (J. van Dijk, Maluslaan 100, Groningen) is 3866034.

=====

In deze Zelfzwichter:

Jaarlijkse excursie	2
Verslag vergadering vrijw. molenaars	3
Molen-mijmeringen	7
Smeermiddelen voor molens	9
Molensstenen en klopgeesten	15
Molennieuws	17
Over molenverzamelingen (literatuur)	26
Bestuurssamenstelling	28

JAARLIJKSE EXCURSIE VAN DE VRIENDEN V.D. GRO-
NINGER MOLENS

De juiste datum van de excursie van dit jaar is nog niet vastgesteld; gekozen moet worden tussen zaterdag 22 of zaterdag 29 september. Ieder lid van onze vereniging ontvangt nog een bericht, waarin de datum, kosten en route medegedeeld worden.

Over de route kan nu al gezegd worden, dat deze via Ommen en Raalte naar het Achterhoekse Ruurlo voeren zal. Aldaar kan men de koren- en houtzaagmolen "Agneta" bezichtigen. De heer Frans Gunnewick is sinds kort eigenaar van deze schitterende molen, welke volop in bedrijf is. De heer Gunnewick, voor velen geen onbekende, heeft tevens de korenmolen "De Vier Winden" in Vragender in eigendom. In deze molen wordt zeer veel gemalen, en een bezoek hier is zeer de moeite waard.

Maar voordat we in Vragender te gast zijn is er in Lieveelde gelegenheid het museum "Erve Kots" te bezichtigen, alwaar een ros-oliemolen te vinden is. Tevens wordt in het restaurant van het museum een onvervalste achterhoekse koffiemaaltijd genuttigd.

Later op de dag bezoeken we nog een werkende waterradmolen, zodat we een rijkelijk gevarieerd molen-menu gepresenteerd krijgen.

We hopen op net zoveel (of nog meer) deelnemers als vorig jaar. Wilt u mee gaan, dan verzoeken wij u met klem om de kosten voor deelname vooraf te voldoen door storting op het gironummer van onze penningmeester (zie pag. 1 van deze Zelfzwichter). De kosten per persoon zullen om en nabij de 35 gulden liggen, maar wacht u met storten tot u de definitieve aankondiging van de excursie in de bus hebt.

BIJ HET TER PERSE GAAN VAN DE ZELFZWICHTER WERD BEKEND
DAT DE DEFINITIEVE DATUM VOOR DE EXCURSIE VASTGESTELD
IS OP 29 SEPTEMBER 1979:

VERSLAG VAN DE VERGADERING VAN DE VRIJWILLIGE
MOLENAARS VAN 10 MEI J.L.

Na de opening door voorzitter Hans Walstra werd verslag gedaan van de landelijke kontaktdag van 24 maart te Amersfoort. Punten die daar aan de orde geweest zijn: de regionale bijeenkomsten van vrijwillige molenaars (Groningen slaat hierin geen gek figuur!) en de examens. Wat dit laatste punt betreft: de wens is kenbaar gemaakt dat de instructeurs aanwezig mogen zijn bij de examens, zodat zij weten hoe het er tijdens een examen aan toe gaat. Ook stelde men daar vast, dat de examens te theoretisch zijn. Meer nadruk zou op de praktijk gelegd moeten worden. Bovendien kwam de wens van de vereniging De Hollandsche Molen naar voren, dat de examenkommissie aangevuld zou moeten worden met mensen uit de verschillende regio's.

Verdere punten die aan de orde kwamen waren:

- uitbreiding van de bijeenkomsten van instructeurs,
- de exameneisen zullen binnenkort worden gepubliceerd,
- de komende nationale molendag; het organisatiecomité wil graag weten welke molens die dag gedraaid hebben.
- de vraag of het zinvol is om naast Nationale Molendag nog een provinciale molendag te organiseren. Hiervoor bleek weinig animo.
- het instellen van een onderhoudsploeg, welke ingezet kan worden voor klein onderhoudswerk aan molens in de provincie. Voor deze ploeg gaven zich de volgende personen op:

H.L. Schreuder	Ossehoederstr. 30,	Groningen
T. de Jong	Barkstr. 15,	Hoogkerk
H.A. Bons	Atjehstr. 23a,	Groningen
G. Koster	O. Stationsw. 5a,	"
J. van Deen	J. Israelstr. 101a,	"
S.J. Pijl	Langestr. 89,	Noordhorn
M.W. Noordhoek	Groenedijk 22,	Slochteren
J. Loeffering	Hoofdstr. 55,	Grootegast
H. Noot	Landstr. 2a,	Groningen
P. Beukema	Fivelstr. 3,	Ten Boer

Aan het najaarsexamen voor vrijwillig molenaar nemen dit
jaar 11 personen deel.

De bemanning van de molens kwam ook aan de orde, evenals de excursie van 26 mei naar Vierhuizen en Zuurdijk.

Na de rondvraag kwam als laatste agendapunt van deze druk bezochte (ruim 30 mensen) en gezellige vergadering de heer Spoelman uit Mensingeweer met een verhaal over zijn loopbaan als molenaar.

Dirk-Jan Tinga heeft geprobeerd het verhaal van de heer Spoelman zo woordelijk mogelijk weer te geven, in de Groningse taal, waarvan Spoelman zich bediende. Hier volgt het verslag:

" Over het malen met, en het billen van stenen"

Vrouger was 't hail anders as nou, dou hadden mulders nog veul waark. Wie hadden mit wiendkracht 7 in Menskeweer de pelstainen aan loop. De boern laiten aal heur groan moalen. Zo ging dat doar, dou was er wel 100 mud ien week te moalen. En as 't den nait waaide, was 't meel noa 'n week nog nait kloar en dat was vanzulfs nait te best.

Ik stam oet 'n òl muldersgeslacht. Mien grootvader was al mulder op meuln Cronjé in Waarffum. Dij meuln is in 1912 opbraand. Ze hebben wel zegd, dat de aigenoar van de meuln hom in braand stoken het; dat is messchain wel woar, want dij man was nait hailendaal wies.

Ik zit nou 38 joar in 't vak. Dou ik 14 joar was, moalde ik allain in Menskeweer; pa ging den op fiets bie de boern langs. Tegenswoordig komt 'er van dat moalen nait zo veul meer. Dou ben ik op stap goan in de wereld. Ik kwam op Wouda's meelfabriek. In de eerste week mos ik al stainen schaarpen, dat wazzen blaauwe stainen. Blaauwe stainen schaarpen haar ik nog nooi doan. Op boetenkaant zaten pandjes, doar mozzen wie mit kriet streepkes op trekken. Dij stainen hadden moar 'n geringe capaciteit van vief zakjes in 't uur. Wie mozzen d'r zelfrijzend bakmeel mit moalen. Ze hadden ook twij koppels kunststainen, dij mozzen ook eerst schaarpt worren. Dat billen van stainen heb ik altied wel mooi waark vonnen.

Zo was d'r 'n eulielman, dij ook baidels schaarpte. Dat was mooi veur ons, want op dij menaaiër konnen wie deurwaarken, d'r wazzen altied 'n poar schaarpe baidels.

Eerst mozzen de stainen wotterpas, den wörren ze bild, de binnenkant goud daip en noar boeten tou mooi oplopend. Kunststainen was hail aans as blaauwe stainen: binnen moalde zo'n stain niks, allinig aan de boetenkaant wazzen tien pandjes dij moalden.

Noa de meelfabriek heb ik anderhalf joar op de Veluwe, in Garderen, waarkt. Doar was allain moar 'n hoamermeuln. Doarvandoan ben ik noar Drenthe goan, noar Gasserternijveen. Doar was 'n koppeltje stainen allinig veur rogge breken, veur de rest was d'r 'n hoamermeuln. Doar was veul boerengemoal, zo'n 600 zak in week, en altied veul waark. Ik kreeg dou 45 gulden in week.

'k heb es 'n ruwe schatting moakt en oetrekend dat ik in mien loopboan zo'n 50.000 zak op nek had heb. Mien vraauw zegt dat 'k d'r nog schaiif van loop.

Doarnoa heb 'k 4 joar bie De Groot in Feerwerd waarkt. Ik ben doar altied mit zeer veul plezair wèst, dij man was nog 'n echte òlle vakmulder. Doar gingen wie iedere moand stainschaarpen, om en om: dèn looper, dèn ligger. Hai haar d'r nait zo veul lol aan; hai ging haalverwege kovvie hoalen en as'er den weerom kwam, was 't billen doan.

Hai was ook zéér net, doar ben ik nou nog zo net van.

In 1953 of zo (1955, red.) kregen wie rou-breuk. Wie wazzen aan 't pellen en hadden net zo'n 20 zakjes meel lóaden veur 'n boer.

Op ains was d'r 'n stuk lawaai; ik ston beneden en doar kwam rou aan! De Groot rende noar beneden, keek ons aan, en rende dou weer noar boven, moar meuln ston al stil vanzulf. Allinnig de transportfietswas onner rou kommen!

'T is zo'n joar of vijf, zes, dat 'k nog langzaam aan moal. Ik moal nou nog zo'n 20 kilo in 6 weken veur 'n bakker. Hoofdzoak is bie mie nou ... ik heb dus veevoeder, en ben 'n beetje handel in goan.

Ik ben ook nog in Niebert wèst, noa Gasselternijveen, schut mie nog in zin, bie de heer Nanninga. Zo'n haalf joar, dat ging nait zo best!

Dat ging zo: meuln was doar oetrust mit Dekkerwieken, met zulfzwichting, moar zunder remkleppen. Gedurig ging dij den ook op loop.

Dou ik er kwam lagen er 4 koppels moalstainen.

'T was niks, stainen wazzen stomp en hai moalde moar 2 zakjes in 't uur. Ik ben dus begonnen mit het schaarpen van de stainen. Mit dij Dekkerwieken bie wiendkracht 4 of 5 vloog er d'r al over. Meneer Nanninga zat den in zien bero en keek omhoog en zag den wieken onder laangs vlai-gen, en den kwam 'e omhoog en zee:

"'T gaat veel te hard, véél te hard, kun je eigenlijk wel malen?"

Dou zee ik: "Beter as ie!"

Nou, dou ben ik doar moar op 'n vrijdag weggoan.

Dat was zo'n beetje mien verhaal. Ik dank u voor de aandacht."

=====

MOLEN-MIJMERINGEN

Het molenaarsleven heeft de Heer ons gegeven,
maar het malen bij nacht heeft de duivel bedacht!

Zo luidt een bekend gezegde. Nu zal het nachtmalen wel verleden tijd zijn. Die molens, welke tegenwoordig nog (of weer) in bedrijf zijn, hebben veelal naast de wind een reserve krachtbron in de vorm van een diesel- of electromotor. De meeste molenaars echter prefereren de wind boven de vervangende energie, en dat niet alleen uit oogpunt van zuinigheid.

Het windmolenprodukt is een geweldige opmars begonnen: het is vervaardigd met behulp van "schone energie", het vakmanschap van de molenaar is uitermate belangrijk, en dat het "bruin van de molen" oer-gezond is hoef ik hier toch niet te verdedigen?

Het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde, opgericht in 1976, heeft zich ten doel gesteld om het eerlijke, ambachtelijke molenprodukt in het brandpunt van de belangstelling te zetten. Wil een molenaar toetreden tot dit gilde, dan moet zijn/haar vakmanschap en het produkt dat gemaakt wordt aan hoge eisen voldoen.

U weet waarschijnlijk dat de nog in bedrijf zijnde wind- en water(rad)molens in Nederland niet meer zo talrijk zijn, hooguit zo'n 50 à 60. En daarvan voert een 30-tal molens het schild van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde. Wel eens opgemerkt, zo'n schild op een molen, waarop een molen, water-rad en een bosje aren staan afgebeeld?

In groningen kunt u er slechts 1 aantreffen: op de molen "De Zwaluw" van molenaar Pot in Nieuwe Pekela. Dichter bij de stad, in Peize, is ook een deelnemer te vinden: de "Paizer Meul" van bakker/mulder Koning. In Drente is molenaar Omvlee te Zuidbarge ook lid.

Verder zijn er in het noorden geen deelnemers. Molenaar Gunnewick in Vragender, met wie wij tijdens onze komende excursie kennis kunnen maken, is ook lid.

In het verlengde van voornoemd gilde ligt het "Echte Bakkers Gilde". Hieraan deelnemende bakkers betrekken hun gronstoffen (ongebuilt tarwemeel, bloem, zemelen, gebroken rogge etc.) van ambachtelijke molenaars en besteden veel aandacht aan informatie omtrent de vervaardiging en de voedingswaarde van de door hen vervaardigde producten. Een goede zaak, lijkt mij!

Om even terug te komen op het malen, anders dan met windkracht: de molenaars die deelnemen aan het gilde moeten natuurlijk elke wind afmalen. Helaas waait het niet altijd hard genoeg, daarom is hulpkracht welhaast noodzakelijk.

Een molen die geen hulpkracht heeft (en blijkbaar ook niet nodig heeft) is "De Jonge Hendrik" te Den Andel. Deze molen blijkt zo gunstig te staan, dat molenaar Muda zo goed als nooit nee hoeft te verkopen aan zijn klanten. Als ik in de molen van Feerwerd nog geen 50 kilo per uur kan malen, maalt Muda in dezelfde tijd zo'n 500 kilo. Hierbij speelt het probleem van windbelemmering een grote rol, maar ook het wieksysteem is bepalend voor het vermogen dat een windmolen leveren kan.

Tussen haakjes, de molen van Tiddo Muda heeft zo pas nieuw pelblik gekregen, evenals de molen "De Leeuw" te Oldehove. Het duo E. Bakker en O. Nienhuis heeft deze klussen geklaard. Beiden zijn oud-pelmolenaars en dragen een bijna verdwenen vakkennis met zich mee.

Dat hun werk ook buiten de provincie gekend en gewaardeerd wordt, moge blijken uit het feit dat de molenaar van de Zaanse pelmolen "Het Prinsenhof" de beide heren in de arm genomen heeft om zijn molen weer goed pelvaardig te krijgen!

Henk Epskamp

SMEERMIDDELEN VOOR MOLENS

Smeermiddelen zijn voor het laten draaien van een molen onmisbaar. Toch werd en wordt over de te gebruiken smeermiddelen verschillend gedacht door de molenaars. Ook vroeger had men hierover al grote meningsverschillen.

Bij het smeren van windmolens hebben we vaak te maken met het over elkaar glijden van hout op hout. Alsdan is het nodig om smeermiddelen te gebruiken, die de oppervlakken maximaal glad maken maar het hout niet zacht. Ook moet niet een smeermiddel gebruikt worden dat zo zacht wordt of is, dat - bij voorbeeld bij boventappen van houten spillen - het smeermiddel bij de tap inloopt en het hout zacht maakt.

In het hierna volgende overzicht wordt aangegeven waar, hoe en waarmee gesmeerd moet worden.

De kruiring

Mijn vader vertelde mij een voorval uit de tijd dat hij als beginnening bij de bouw van een molen in Gierveen werkte. Toen de kruiring gesmeerd moest worden werd hij door een oudere knecht naar de winkel gestuurd om groene zeep te halen. Hiermee werd de kruiring gesmeerd. Maar het kruien lukte niet zo best; dat zag ook mijn grootvader, die aan kwam fietsen. Die begon al van verre zich met stemverheffing af te vragen wat ze nu hadden uitgehaald. De zeep moest verwijderd worden en "jong" werd weer naar de winkel gestuurd, nu om blokvet te halen en potlood (grafiet). Nu werd hiermee de kruiring ingesmeerd en het kruien ging normaal.

In de jaren dertig hebben wij de molen van de Noordermolenkolonie in Noordbroeksterhamrik - nu de molen van de heer Graafhuis - gerestaureerd. Mijn broer en ik moesten de kap een eindje kruien op de kruilier, uitgevoerd als "dubbel werk" met een blok (katrol) in de kruidraad. Toen wij begonnen te kruien ging de staart zo ver naar binnen dat wij stopten. Op dat moment kwam de muldersvrouw Mengedot, een zwaar gebouwde vrouw, bij ons om te zeggen: "Zet joen pens der moar op". Inderdaad had dit tot gevolg dat de molen los sprong. De oorzaak was het gebruik van zacht vet.

Al dit vet hebben wij er toen afgehaald en vervangen door schapevet met grafiet. Het gevolg was dat de muldersdochter alleen met enkel werk de molen kon kruien.

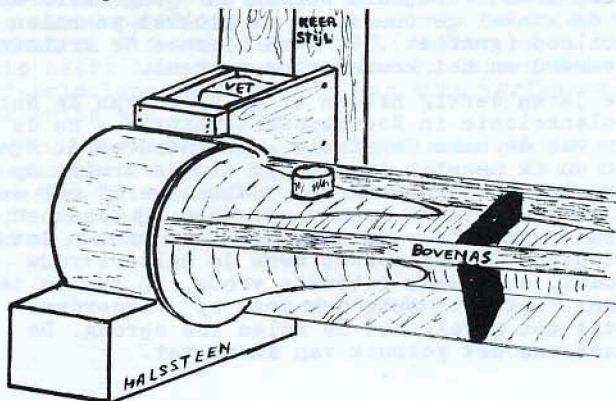
Nu zijn er verschillende oorzaken voor zwaar kruien. Maar ook als al het andere in orde is, kan door het gebruik van zacht vet de molen zwaar kruien.

Konklusie: voor smering kruiring - hard dierlijk vet met grafiet. Dit vet in gesmolten toestand opbrengen.

De minerale produkten paraffine en kaarsvet zijn ook toepasbaar. De verhouding vet / grafiet komt mijns inziens niet zo precies. Het grafiet heeft in het gesmolten vet de neiging om te zinken; er moet dus goed geroerd worden. Het aanbrengen kan het beste met een stok met een wollen sok of doek. Als men te doen heeft met neuten en een overring moet de buitenkant van de overring niet vergeten worden.

Bovenas

De smering van het halslager van de bovenas gaat het beste met ongezuuten en ongesmolten varkensreuzel in een bakje zonder bodem op de as. Het bakje moet niet zo vol, dat het vet in het bakje vast gaat zitten en niet op de hals rust. Indien de as wat veel reuzel gebruikt door extra warmte, kan men het beste hooggradig vet toevoegen. Ook kan dan het hooggradige vet, brix genoemd, onvermengd worden toegepast.

Bij koud weer en weinig wind deden molenaars uit wanhoop wel eens een klein beetje olie op de hals, maar dan loste de vetlaag, die normaal op de hals zit, op. Na korte tijd was de normale smering verstoord met zwaarder lopen als gevolg.

Mineraal vet, b.v. consistentvet, voldoet als halsslagersmering niet; de druk op het lagervlak is zeer groot. In de halssteen of het halslager loopt de as maar 40 mm diep. Mineraal vet werkt dan maar kortstondig en de goede vetlaag herstelt zich maar langzaam.

Als bij een bepaalde as een hardstenen lager niet voldoet, dan kan een lager met witmetalen voering in een houten of gietijzeren houder worden aangebracht.

Het penlager wordt met hetzelfde vet gesmeerd als het halslager. Speciaal het drukvlak moet vet gehouden worden.

Boventappen van koningspil en steenspillen kunnen het beste met reuzel of hooggradig vet (brix) gesmeerd worden.

Neuten van de bolspil van pelstenen met reuzel smeren.

Taatspotten.

Het smeren van taatspotten gebeurt met plantaardige olie, bij voorkeur raapolie, maar wonderolie en slaolie worden ook wel toegepast.

Als vroeger bij gortpellers zoals Büchli te Warfhuizen een bolspil van een pelsteen werd gedemonteerd, kwam de olie uit de taatspot met een afsluiting in de kast in huis. Gebruikte olie werd beter geacht dan nieuwe raapolie.

In de molen De Vriendschap te Winsum werden eens de taatspot en tap van de pelsteen vernieuwd door "De Ankerberen" te Hoogezand. Na het weer in gebruik stellen waren pot en spil door de wrijvingshitte binnen vijf minuten aan elkaar gesmolten. De zaak werd gedemonteerd en weer naar Hoogezand gebracht om weer opnieuw gedraaid en gehard te worden, nu met beter resultaat. Er waren gevallen dat het tientallen jaren goed liep.

Kogellagers.

Kogellagers kunnen ook warm worden als er te veel olie of vet gebruikt wordt, of een niet passend vet. Als voorbeeld een praktijkervaring. Het was in de molen De Traanroeier in Oudeschild. Hier hadden we te maken met een zeer lange koningspil, met een zeer zware V-snaarschijf als spoorwiel en met de trek van die V-snaren. Als taatslager is gemonteerd een dubbel tonnenlager van S.K.F. met drukbus. De afmetingen van de tonnenlagers en de pot waren volgens opgave van S.K.F. met als smering S.K.F.-kogellagervet. Bij de montage van het lager drukten wij de drukbus flink aan door middel van een plaat met drie tapbouten. Nu bleek na enige tijd dat het taatslager vrij warm werd. Met de expert van S.K.F. werd toen afgesproken dat wij het lager zouden demonteren en dat hij dan terug zou komen om het een en ander te controleren. Tot mijn grote verbazing bleek dat de drukbus onvoldoende was aangedrukt. Dit gebeurde vervolgens met een zware voorhamer. Verder werd alle S.K.F.-kogellagervet verwijderd en werd een Esso-produkt voorgeschreven.

Kammen.

Hoewel hierover vaak geharrewar is moet het principe toch duidelijk zijn. De drukvlakken van de kammen moeten hard en glad gehouden worden! Dit wordt het beste bereikt met bijenwas. Bij het ontbreken daarvan kan kaarsvet gebruikt worden. De was wordt bij kleine stukjes gesmolten (b.v. met een kaarsvlam) en op de kammen gesmeerd.

Welke olie of vetsoort men ook zou gebruiken: het hout zordt zacht en vezelig.

De heer ir. Baggerman, die veel proeven heeft genomen aan de molen van Mulligen te Hasselt, schreef eens dat olie goed voor het smeren van kammen was. Als voorbeeld stelde hij het volgende. Indien een timmerman olie op de steel van zijn hamer doet, kan die steel zo glad worden dat hij hem niet meer vast kan houden.

Mijn mening is dat die hamersteel dan wel glibberig is, maar niet spiegelglad. Bovendien zal de druk van die timmermanshand niet zo groot zijn als de kamdruk.

De pelmulders deden met de middagstop wel een stukje was in de "warme schoot". Een schoot is de vulking van een pelsteen. Na het eten ging hij dan met de gesmolten was even vlug bij spoorwiel, bovenwiel en bonkelaar langs.

Het is beter om vier keer een klein beetje was op de kammen te doen dan één keer erg veel. Het extra-vele gaat er af zonder veel nut te doen.

Het is mogelijk om het harde bijenwas met terpentijn smeug te maken, zoals wrijfwas. Maar de beste methode is om met een kaarsje of petroleumlampje te werken.

Zelfzwichting

Ook het bakje van de stang moet gesmeerd worden en wel met smeerolie; men neemt kogellagervet als het een bakje met kogellagers betreft. Ook moeten de draaipunten van de tuimelaars gesmeerd blijven, speciaal die van de remkleppen, die gewoonlijk breed en gesloten zijn uitgevoerd. Hier bestaat vooral bij nat weer en een lange stilstand kans op vastroesten. Geregeld een paar druppels olie of oplosolie kunnen dit verhelpen.

Afgezien van eerder besproken kogellagers hebben we nu eindelijk stalen molenonderdelen, waarbij voor het smeren de in de techniek gebruikelijke minerale olieën en vetten toegepast kunnen worden. Mineraal betekent ongeveer uit de bodem gewonnen, in dit geval dus aardolieprodukten.

Vastvriezen van de zelfzwichtingsstang

Een gevolg van het overvloedige smeren van de pensteen kan zijn dat de zelfzwichtingsstang het vet mee naar binnen krijgt. Regenwater, dat via de stang het stanggat binnenkomt, blijft dan staan. Het is verschillende keren voorgekomen dat dan bij vorst de stang vastvriest. Als dit gebeurt onder het draaien dan moeten alle treklatten losgekoppeld worden, daar de stang vast zal blijven tot de dooi. Om bovenbedoelde verstopping door overvloedig vet op te heffen kan een gaatje geboord worden op ongeveer 1 meter vanaf de hals in de bovenas, waardoor petroleum in het stanggat gebracht kan worden. Deze petroleum kan dan het vet oplossen. Het is natuurlijk beter te voorkomen dat de stang het vet voor de pensteen meeneemt.

Samenvatting

Kruiwerk

Dierlijk vet dat bij stolling hard is, b.v. schaapvet of blokvet, vermengd met grafiet.

Halslager en penlager

Ongesmolten en ongezoeten varkensreuzel. Eventueel hooggradig vet (brix).

Boventappen

Reuzel.

Taatspotten

Raapolie, in noodgevallen wonderolie en slaolie.

Kogellagers

Het voor het desbetreffende lager aanbevolen kogelagervet.

Kammen

Bijenwas, in noodgevallen wrijfwas of kaarsevet.

Tuimelaars zelfzwichting en remborden

Dunne olie, oplosolie.

Vaak een beetje smeren is beter als een keer overmatig.

Chr. Bremer.

**ver. vrienden van de
groninger molens**
tel. 05903.1722

UIT: Fachbuch für Müller und Mühlenbauer

Molenstenen en Klopgeesten

En onder klopgeestjes verstaan we niet die wezentjes die 's nachts rond 12 uur zich al kloppende een weg door de molen banen (nooit meegemaakt) edoch het onrustig, lawaaiërig lopen van de stenen, waardoor gelijkmatige arbeid onmogelijk is.

Klopgeesten voelen zich thuis in een koppel stenen met ongelijk breek- en maalvlakken. Harde plekken in het steenoppervlak geven de steen in de loop der tijd een "bobbels". Deze klopgeest bewerken wij met de kneushamer, hard en meedogenloos. Ook een slecht, niet gelijkmatig uitgewerkte breekbaan kan een oorzaak zijn.

Ook moet het schoe rondom het staakijzer gelijkmatig aantikken,

tik,tik,tik,tik, is goed.

TIK,TIK,tik,..., is fout.

Evenzo is een verkeerd scherpsel een mogelijke oorzaak. Wanneer namelijk de TRANSPORTERENDE werking op het (binnenste) breekvlak groter is als op de (buitenste) maalbaan krijgen we verkeersopstoppen, alweer "bobbels", maar nu van gebroken tarwe. Of welk produkt dan ook.

Een botte steen, niet met een scherpsel maar met een botsel dus, verliest ook zijn transporterende werking. Vooral bij een langzaam draaiende steen ruim baan voor de klopgeestjes!

De moderne klopgeest, aldus het boek uit de, ik dacht, 50er jaren, bedient zich van moderne middelen, zoals de pneumatische hamer.

De oude molenaars hadden hun stenen graag op een zware of massieve ondergrond en ze wisten ook waarom! Trillingen van en overgebracht door kamwielen, rondsel, koningsspil en staakijzer op het koppel stenen veroorzaakten een onrustig lopen.

Verkeerde plaatsing van de hoedjes, hetzij te hoog of te laag in de steen. In beide gevallen ontstaan "kiepmomenten" van de steen, hetgeen weer samenhangt met de middelpuntvliedende kracht. De hoedjes inlaten, zodanig dat het draaipunt van de steen t.o.v. het rijp op $1/3$ -de komt, ²⁸vanaf het maalvlak. Ook daardoor file's, verkeersopstoppen.

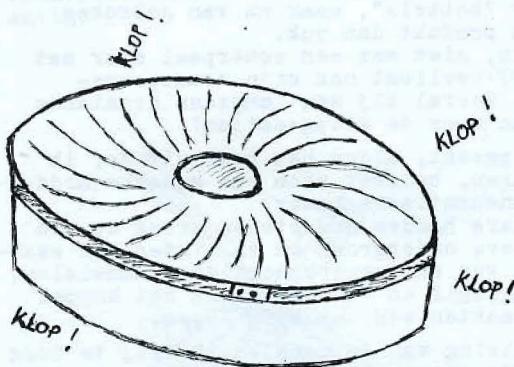
Een éézijdig ingesleten bolspil of bos (bus)
vinden de klopgeesten prachtig.
Oorzaken: Een uit het midden zittend (vast) rijn,
of een slecht gebalanceerde loper, éézijdige
belasting dus!
Oplossing: jawel, de belasting opheffen!

De speling tussen de steenspil en de steen moet
minimaal zijn, want ook hier doen klopgeestjes
zich gelden.

Iets wat zelden voorkomt, maar toch bij Champag-
ners, franse stenen, wel eens wilde gebeuren, was
het loslaten van een steenschilfertje.
Ook een stukje ijzer geeft zeer vreemde effecten,
en wil men een molensteen echt horen dansen, (dit
even uit eigen ervaring op "De Roos" in Delft)
dan is een stukje veerkrachtig hout ideaal!

Mocht U, tenslotte, bij het nachtmalen geklop horen
en zeker weten dat het niet de stenen zijn, ga
dan op onderzoek met lamp en kneushamer, want je
weet maar nooit

Theo Asselman

MOLENNIEUWS

Bij onze excursie op 26 mei viel dus ook de aandacht op de windkoren- en pelmolen De Zwaluw te Zuurdijk (nr. 66 in het Groninger Molenboek).

We hebben u al enige keren wat nader op de hoogte gebracht over De Zwaluw, die door onze molenstichting wordt beheerd, nadat hiervoor in goed overleg met de eigenaresse - de Vereniging De Hollandsche Molen - een regeling was getroffen.

Het is inmiddels al weer ruim een jaar geleden dat de molen feestelijk geopend werd (molendag 13 mei 1979 - een heel gure dag met een temperatuur van hoogstens 5 graden Celcius boven 0). Ook het N.R.C.-Handelsblad deed verslag van deze molenopening:

"We stonden daar op de zwichtstelling en keken uit over het wijde groene land rondom ons. Wij, heel uit de randstad gekomen op Nationale Molendag. Goed, in Amsterdam-Noord draaide de molen De Admiraal, maar De Zwaluw in het Groninger Zuurdijk werd feestelijk weer in gebruik gesteld. En dat was mogelijk na tal van acties. Zuurdijk, zuiderdijk van het oude Hunsingo. In het zuiden zagen we de dikke toren met het zadeldak van Oldehove en ergens tussen de groene weiden en akkers moest het Reitdiep lopen. Bomen beletten ons het zicht op de twee molens van Oldehove. Zouden ze draaien? "Je schept de vruchtbaarheid eraf", prees mr. G. van der Flier, voorzitter van de vereniging De Hollandsche Molen, bij het zien van het welige land rondom Zuurdijk.

De heer J.D. Backer van de ANWB had de vang van De Zwaluw losgegooid en de wieken hadden zich langzaam in de noordooster in beweging gezet. Wieken met jaloezieën, niet met zeilen. "Daar ben ik blij om", zei het oudste bestuurslid van de vereniging, de heer B. van der Veen Czn. Die zelfzwichtende wiek hoort bij Groningen. Hij vertelde ons dat dit een Engelse vinding is, die via het toen Deense Sleeswijk-Holstein Oost-Friesland bereikte. In 1891 werd deze wiek voor het eerst in ons land toegepast, in Usquert. Het aandeel van de ANWB in de Molen? In 1973, toen de vereniging De Hollandsche Molen 50 jaar bestond, organiseerde de ANWB een inzame-

ling voor de restauratie van vier molens in de vier windstreken. Dat werd een succes en er bleef zelfs geld over. Dat werd bestemd voor De Zwaluw in het dorpje Zuurdijk, een uit 1858 daterende molen, die in zeer slechte staat verkeerde. Ter gelegenheid van het jubileum van de vereniging had Herman Besselaar een boek over molens geschreven, dat als "Boek van de maand" werd uitgegeven. De commissie voor propaganda van het Nederlandse boek, die zich bezighoudt met de organisatie van het Boek van de maand, kocht de molen en deed deze aan de vereniging cadeau. Zuurdijk valt onder de gemeente Leens. En bij het molenfeest vertelde burgemeester W.H. Ausma dat de kosten van de restauratie nogal waren opgelopen. Aanvankelijk dachten aan twee ton, maar "ik ben geboren met veel waarheid en daarom lieg ik niet", het werd zes ton. De gemeenteraad ging met de verhogingen geheel akkoord: de molen moest nu eenmaal opnieuw worden opgebouwd. Veel kinderen, maar ook volwassenen, zowel hier ten lande als in het buitenland hebben De Zwaluw nagebouwd. De ANWB heeft er namelijk door Rens Biesma uit Rijswijk een bouwplaat van laten maken die naar alle windstreken is verkocht: 25.000 exemplaren. De heer Backer kon daarvan nu nog een cheque ter waarde van 12.500 gulden aan de vereniging ter hand stellen. Voor alle kinderen van Zuurdijk, dat zich bijzonder had ingespannen om er een feestdag met erepoorten, muziek en kermiskraam van te maken, was er een exemplaar van de bouwplaat. De Zwaluw maalt nu weer koren. Molenaar Nienhuis zal de wind, of die nu over Hunsingo of over het Westerkwartier komt aangesneld, in de jaloeziewieken met vreugde vangen. Voor De Zwaluw is een nieuwe zomer aangebroken."

We weten inmiddels dat het produceren van meel (nog) niet zo'n geregelde zaak is geworden. Maar de molens staat er weer fraai bij. Ons lid, Onno Nienhuis, die vroeger heeft gewerkt aan de korenmolens te Zoutkamp, treedt op als mentor van onze vrijwilligerin-opleiding A. Groeneveld te Zuurdijk. Laatstgenoemde woont dicht bij de molen en bewaart de sleutel.

Bij de sprekers op de feestelijke dag ontbrak ons lid B. van der Veen Czn niet. Hij gaf weer een historische uiteenzetting over molens in deze omgeving.

Wij weten dat vele lezers de historie van de Groninger molens met interesse volgen. Daarom drukken we onderstaande redevoering van de heer Van Der Veen af.

"Het is vandaag nog maar veertien dagen geleden dat het bestuur van de Garnwerder molenstichting konden gelukwensen met het herstel van hun beide molens, nl. die te Garnwerd en die te Feerwerd.

En thans, op de nationale molendag, 13 mei 1978, kunnen wij onze eigen vereniging "De Hollandsche Molen", waarvan ik een kleine vijftig jaar lid van het Algemeen Bestuur ben, feliciteren met het herstel, ik mag wel zeggen met de herbouw van de zeer in verval geraakte koren- en pelmolen "De Zwaluw". Het heeft lang geduurd totdat eindelijk de molen kon worden overgedragen aan onze vereniging, pas in 1974, nadat de molen gedurende lange tijd was verwaarloosd, en wel door de eigenaren na de dood van de laatste molenaar, K. Meijer.

Met de korenmolen van Vierhuizen zijn dit de twee enige overgebleven windmolens van de veertien die hier aan het begin van deze eeuw nog stonden in dit deel van de oude friese gouw Hunsingo, "Marne" genaamd. Het grondgebied van de Marne, van oorsprong de delta van de Hunze of het Reitdiep, werd eenmaal aan west- en oostkant bespoeld door een Hunzelooop. Die aan de oostzijde is echter grotendeels dichtgeslibt, en alleen die aan de westzijde bleef over en werd gevormd door de benedenloop van het Reitdiep, met de werking van eb en vloed tot in de stad Groningen tot de afsluiting van het Reitdiep bij Zoutkamp in 1875.

Tot het gebied van de Marne behoren de gemeenten Ulrum, Kloosterburen, en het grootste deel van de gemeente Leens. Vanuit het midden van de Marne, het oudste deel, waar vóór de bouw van dijken reeds de wierden lagen van Schouwen, Warfhuizen, Wehe, Leens (twee stuks) en Ulrum, is het land door aanslibbing vergroot met de latere dorpen Zoutkamp, Niekerk, Vierhuizen, Hornhuizen, Kloosterburen en Zuurdijk, en de buurten Houwerzijl en Schouwerzijl. Het is een gebied, waarin hoofdzakelijk akkerbouw wordt bedreven, en waarin de koren- en pelmolens hoogtij vierden. In de jaren rond de eeuwwisseling vond men hier dan ook de volgende windmolens, alle molens van hetzelfde type: achtkante bovenkruier, met een stenen onderbouw en een zwichtstelling.

Deze veertien molens waren de volgende:

Zoutkamp, herbouwd 1852 als pelmolen, afgebrand 1933

Ulrum, pel- en roggemolen, gebouwd 1857, als opvolger van een standerdmolen, afgebroken 1916.

Ulrummertil, pel- en korenmolen, herbouwd 1879, afgebroken 1912.

Hornhuizen, korenmolen, herbouwd 1861, afgebroken 1934.

Kloosterburen-Molenrijge, pel- en korenmolen, gebouwd 1818, afgebroken 1901, idem koren- en pelmolen, herbouwd 1889, afgebrand 1955.

Leens, koren- en pelmolen, gebouwd 1819, als opvolger van een standerdmolen, afgebrand 1918, idem, zaag- en oliemolen, herbouwd 1829, afgebroken 1920.

Wehe, pel- en korenmolen, herbouwd 1791, afgebroken 1919, idem, koren- en pelmolen, gebouwd 1853, als opvolger van een standerdmolen, afgebroken 1908.

Warfhuizen, pel- en korenmolen, gebouwd 1851 als pelmolen, afgebroken 1955.

Houwerzijl, korenmolen, herbouwd 1898, afgebroken 1923.

En dan nog de beide overgebleven molens, ten eerste de korenmolen van Vierhuizen, die met grote moeite is behouden gebleven, herbouwd in 1858, en tegenwoordig dienstdoende als lesmolen voor het Gilde van de Vrijwillige Molenaars, en die de vrijwillige molenaars levert voor de diverse gerestaureerde molens in de provincie.

En tenslotte ons paradepaardje van vandaag, de molen "De Zwaluw" te Zuurdijk, gem. Leens.

Betreffende deze molen nog enige bijzonderheden:

In 1830 woonde hier de bakker Jacob Hendriks Tempel, die voor zijn gemaal altijd naar Leens moest, omdat aldaar de dwangmolen stond van het korenmolensresort Leens, die maalde voor de karspels Leens en Zuurdijk. Hij vroeg echter vergunning tot het oprichten van een windmolen voor het malen van de door hem benodigde rogge, en verkreeg deze bij besluit van Ged. Staten van 12 april 1831.

In dat jaar werd dan ook de molen gebouwd. Het was echter geen stellingmolen, maar een grondmolen. Door een nieuwe eigenaar-bakker nl. E.J. Kamphuis, werd de molen in 1857 tien voet, dus ongeveer drie meter omhooggebracht.

Door blikseminslag brandde de molen af in de nacht van 27 op 28 augustus 1858, maar werd nog in hetzelfde jaar herbouwd. Dat is dan de tegenwoordige molen,

die dus juist 120 jaar oud is. In 1859 werd de molen ook pelmolen door de aanschaffing van een tweetal pelstenen.

De volgende bakker-mulder was zijn zoon Jacob Kamphuis, tot 1871. Dan komt de familie Spiets, afstammelingen van dominee Johannes Spiets, eerst predikant te Niekerk, later te Warfhuizen. Volgens overlevering was hij van zwitserse afkomst, uit de plaats Spiez, aan de Thuner See. Zijn zilveren signet wordt nog in de familie bewaard; het geeft zijn familiewapen, en verder een roofvogel op een rots met het randschrift: Ich baue auf Beständigkeit.

De eerste Spiets was Jacob Spiets, geboren 1840, later opgevolgd door Albert Spiets, geb. 1872. Na zijn dood komt als bakker K. Meijer, overleden 1961.

Dan komt er een slechte tijd voor de molen: twee eigenaren, die niets om de molen geven, wat tot resultaat heeft dat de molen zijn ondergang tegemoet gaat. Gelukkig koopt onze vereniging "De Hollandsche Molen" in 1974 de molen, hetgeen voorlopig nog geen redding is. Eindelijk wordt de financiële kwestie geregeld en kan molenmaker Doornbosch uit Adorp met zijn personeel in de jaren 1977 en 1978 de molen in zijn oorspronkelijke toestand herstellen, waarbij het gehele stenen onderacht moet hermetisch worden.

Hulde aan allen die er aan hebben meegewerkt dit alles tot een goed einde te brengen. De molen is nu in goede handen, zoals de vele andere molens van de vereniging in andere provincies, maar zij kan dit alleen in goede handen houden wanneer ze de steun heeft van ons allen".

Nr. 9 - De Krimstermolen te Zuidwolde

De Krimstermolen of Phoenix vraagt al geruime tijd onze aandacht. In de Zelfzwichter nr. 3 meldden we reeds dat de eigenaresse - de molenstichting Hunsingo & omstreken - ging onderzoeken hoe deze zwaar gebouwde en met twee vijzels uitgeruste wattermolen een nieuwe bestemming zou kunnen krijgen.

In het oorspronkelijke bemalingsgebied - de Oostelijke Bedumerpolder, groot 1338 ha - was zijn functie aan het Kardinger Maar door verlagings

-Inderdaad, er stond een stevige wind,
een vlaggetjeslijn brak-

van de waterstand verloren gegaan. Het gedeeltelijk droog komen staan van de fundering is funest. Daarom werd ook nagegaan of door het maken van speciale watergangen de molen op zijn bestaande plaats zou kunnen worden gehandhaafd (dit op verzoek van de vertegenwoordiger van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, die ook deel uitmaakt van het stichtingsbestuur). Evenwel wees een onderzoek van de toenmalige waterbouwkundige van Hunsingo - de heer Casper Hommes - uit dat deze voorzieningen ongeveer een miljoen gulden zouden moeten kosten. Veel zinvoller is dus de huidige bestemming: een reserve-bemaling naast het gemaal Casper Hommes voor een gebied van ongeveer 4800 ha.

De verplaatsing en herbouw was uiteraard een indrukwekkend karwei. Onder meer werd nabij het gemaal Casper Hommes een nieuw toeleidingskanaaltje naar de molen met zijn fundering gemaakt. Ook deze fundering is uiterst solide uitgevoerd. De fa. Dunning-Bremer had daarin overigens al ervaring: de molen De Helper aan het Paterswolder Meer werd ook door de heren Dunning (toen nog uitsluitend aannemers in de waterbouw) onderbouwd.

En nu was op 30 april (koninginnedag) 1979 de feestelijke dag aangebroken. Een gure dag, waarbij een hagelbuitje niet ontbrak. Maar ook aan wind ontbrak het niet. Toch werd het een geslaagde feestdag; heel Zuidwolde en meer was uitgelopen. Het feestprogramma was georganiseerd door de stichting Plaatselijk Belang te Zuidwolde. Als een van de geslaagde onderdelen kan worden genoemd een tekenwedstrijd voor de schoolkinderen met uitreiking van prijzen. In het verenigingsgebouw Irene, waar het officiële programma voor een deel werd afgewerkt, zorgden deze tekeningen voor fleurige wanden.

De genodigden werden met de rondvaartboot Pronk-jewail van de Zuidwolder brug door het Boterdiep naar de molen gebracht. Topografisch staat de molen in Plattenburg.

De officiële ingebruikstelling (het lostrekken van de vang) gebeurde door ir. J.C. Hoornenborg, die ook lid is van het bestuur van de molenstichting Hunsingo. De voorzitter van deze vereniging - de heer R.J. Clevering - maakte in deze functie

-De heer Hoornenborg trekt de vang
van de Krimstermolen los, onder het
toezien van de vrijwillige mole-
naar J. van Dijk-

zijn laatste molenfeestdag mee. Hij gaat per 1 september 1979 met pensioen. Wij willen in een volgen-de Zelfzwichter toelichten hoe de heer Clevering met vooruitziende blik het bestaan van een aantal molens heeft kunnen veiligstellen.

Namens het provinciaal bestuur van Groningen was gedeputeerde mw. I. Martens aanwezig.

Ook de Vrienden waren vertegenwoordigd. We ver-wijzen verder naar enkele hierbij afgedrukte foto's.

Op Nationale Molendag 1979 vond in de Krimstermolen een betreurenswaardig ongeval plaats. Op die dag stonden drie jongens de vrijwillige molenaar J. van Dijk bij met voorbereidende handelingen. Toen Van Dijk de molen in bedrijf ging zetten, waarschuwde hij de jongens niet meer in de molen te gaan. Twee van hen hebben die waarschuwing in de wind geslagen. Toen de molen ging draaien kwam er geschreeuw uit de molen, waarop Van Dijk onmiddellijk de vang oplegde. Daarna bleek dat een der jongens, die in het raderwerk was geklommen, zijn voet ernstig had verwond. Behandeling en verpleging in het ziekenhuis bleek noodzakelijk.

Het is een algemeen probleem bij watermolens dat zich aan de onderkant van die molens mogelijkhe-den voordoen om binnen te dringen. Daar dit niet of nauwelijks valt af te sluiten lijkt het goed om een afsluitbaar luik te maken in de opening van de vloervan de eerste zolder.

123 - De Onderneming te Vierhuizen.

Onze molen in Vierhuizen werd betrokken bij de kunstmanifestatie, die aldaar werd gehouden op de zaterdagen 23 en 30 juni. De molen draaide voor de meelproduktie en dat meel werd gebruikt voor de pannekoekenbakkerij voor de honderden bezoekers.

27 - Fram te Woltersum.

De restauratie van deze houtzaag- annex korenmolen verloopt erg traag door problemen met de financiering. Nu evenwel is het herstel bijna voltooid. Onlangs zijn nieuwe roeden gestoken en opgehekt, waarbij fokken volgens het systeem Fauel zijn aangebracht. Ook het inwendige van de molen nadert zijn voltooiing.

OVER MOLENVERZAMELINGEN

In deze vaste rubriek geeft de heer C.E. v.d. Horst in het kort de inhoud weer van recentelijk verschenen molen-publikaties.

1. Ook ditmaal zijn er weer aanwinsten te melden in onze molenverzameling. Daar is in de eerste plaats het fraaie linnen gebonden boek "Kijk op molens" van J.Th. Balk - Amsterdam 1979 - 144 pag's volop geïllustreerd. Verkrijgbaar in de erkende boekhandel. Prijs f.32,50.
Mooi boek voor de leek op molengebied, verluchtigd met talrijke kleurenopnamen van water- en windmolens exterieur, interieur en van de afzonderlijke onderdelen. De molens die zijn afgebeeld, zijn allen nog bestaande exemplaren, hierdoor wordt het voor de lezer wel moeilijk om een beschrijving te volgen van de werking van een hennepklopper, zonder dat er een foto is bijgevoegd van bijv. de grote luiken die in de romp van een dergelijke molen waren aangebracht. Verder moet het ons van het hart dat er in de tekst wat hinderlijke zetfouten zijn ontdekt. Zo wordt bij de type-omschrijving o.a. geschreven over rondzeiler i.p.v. grondzeiler. E.a. neemt niet weg dat het geheel een vlot leesbaar boek is geworden met vele met zorg uitgekozen afbeeldingen uit alle delen van ons land. Aanbevelenswaardig!
2. In "Proatboudel", een maandblad van en voor het personeel van de provincie Groningen, een artikel van de hand van J.Bosboom en "onze" molenvriend B.Jongsma "Provinciale Groninger Molencommissie 30 jaar", 4 pag's. 2 afb.
3. Eindelijk is het zover! Het Drentse molenboek is uit!. "Molens in Drenthe". Linnen gebonden, fraai uitgevoerd boekwerk van 204 pag's, volop geïllustreerd. Uitvoerige beschrijving van alle 33 molens welke deze provincie nog bezit. Verder belangrijke nevenartikelen o.a. van O.H.Harsema over prehistorische handmolens. Van G.Smit en Mevr. A.J.M. Schreuder over de geschiedenis van de Graanmolens, verluchtigd met grote foto's, waaronder in kleur. Verder nog diverse molenartikelen aan de hand van verschillende schrijvers, onder meer van de bekende Groninger molenkenner en

vriend B. van der Veen Czn.
De prijs van dit boek is bijzonder redelijk te noemen, nl. f. 32,50. Verkrijgbaar in de boekhandel of bij Uitgeverij Waanders B.V., Postbus 1129, 8801 BC Zwolle (te. 05200-15392).

4. "Water Power on the Farm, bulletin no. 60, Fitz Water Wheel Co - Hanover Pennsylvania June 1923". Verscheen gratis voor de begunstigers van T.I.M.S. (The International Molinological Society). Het is een overdruk van een reclame-folder van bovengenoemde firma uit 1923. Dit bedrijf leverde vele soorten waterraderen t.b.v. boerderijen e.d.. De firma heeft bestaan van 1840 tot 1966 (!).
5. Door de vele publikaties van molenboeken in de laatste tijd is onderstaand boek o.i. iets te weinig in de publiciteit gekomen. Veel Groninger boekhandels hebben het zelfs niet in voorraad. Uiteindelijk ontdekten wij het bij de grote boekhandel Scholtens aan de Grote Markt in Stad. Het heet "Molens van het Noordererf" door S.J. van der Molen en Paul Vogt. Een uitgave van De Walburg Pers te Zutphen, april 1979. 168 pag's en rijkelijk geïllustreerd met zeer fraaie opnamen. De prijs is f. 35,--. Mooi boek, speciaal handelend over de windmolens in de drie Noordelijke provincie's. Groninger molenvrienden kunnen wij dit boek van harte aanbevelen.
6. Wederom verscheen er een deeltje uit de bekende reeks "In oude ansichten", ditmaal weer watermolens betreffende onze Zuider-buren. "De Watermolens van Antwerpen en Vlaanderen in beeld" door André ver Elst. Uitgegeven door en verkrijgbaar bij De Europese Bibliotheek te Zaltbommel, 94 pag's - Prijs f. 30,65, inkl. porto. Interessant fotomateriaal en redelijk goede informatie over deze molens.
7. Er verscheen een herdruk van het uitvoerige boek "Niedersächsische Mühlengeschichte" van Wilhelm Kleeberg. Gebonden boek, 460 pag's en volop geïllustreerd. De uitgever is Schlütersche Verlagsanstalt und Druckerei - GmbH & Co. Postfach 5440, 3000 Hannover 1 - West Duitsland. Prijs D.M. 40,-- exl. porto (D.M. 2.20).

De eerste 500 exemplaren van deze herdruk is echter al weer uitverkocht. Zij die belangstelling voor dit boek hebben, kunnen hun naam bekend maken aan de uitgever voor een derde druk. Zekerheid dat deze herdruk door gaat is er echter niet. Nu nog iets over het fraaie boek zelf. De tekst en grotendeels de foto's zijn ongewijzigd gebleven. Terwijl de eerste druk stamt uit 1964. Dit vinden wij onaanvaardbaar! Wat zou er in die 15 jaar in Duitsland al niet aan molenschoon verdwenen zijn. Dit alles blijft onvermeld! Jammer voor dit overigens waardevolle boek.

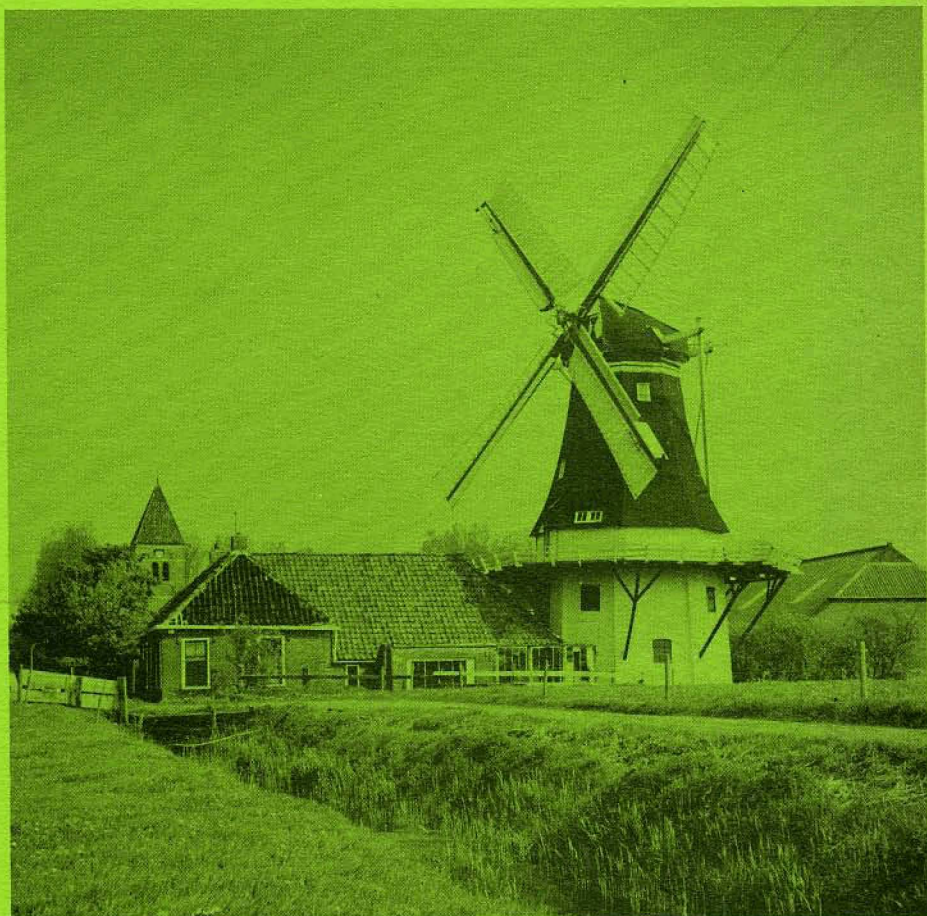
C.E. van der Horst

BESTUURSSAMENSTELLING

De heer Chr. Bremer te Eelde heeft bedankt als lid van het bestuur van de Stichting Groninger Molenvrienden en van de Vereniging. De heer Bremer blijft beschikbaar voor het geven van adviezen of voor het bijstaan in werkzaamheden betreffende de opleiding van vrijwillige molenaars. Dit bleek onlangs nog bij het voorexamen van de kandidaten.

De heer S. Graafhuis te Noordbroek heeft zich teruggetrokken uit het bestuur van de Vereniging. Drukke werkzaamheden bij het dagonderwijs, alsook het werk aan de Chr. Middelbare Avondscholengemeenschap, hebben hem hiertoe genoopt.

Hiermede zijn twee vacatures ontstaan. Bij het vervullen van die vacatures hoopt het bestuur op initiatieven vanuit de ledenkring.

Westerwijtwerd, Molen Zeldenrust.

Vereniging „Vrienden van de Groninger Molens”.

sekretariaat: Postbus 213 9700 AE Groningen

contributie minimaal 15 gulden per jaar op de rekening van de

penningmeester: „Vrienden van de Groninger Molens”

Postgiro No. 3866034.